

حکمت در نهج البلاغه

دکتر هادی رستگار مقدم
پژوهشگر و مدرس

امام علی^(ع) درباره نقش و موقعیت معاویه در نامه‌ای نگاشته‌اندکه نقش او همانند نقش شیطان است. خداوند در قرآن کریم، قلمرو نفوذ شیطان را مشخص و از قول شیطان بیان کرده است که: «او گفت من از چهار طرف وارد می‌شوم، از پیش‌رو، از پشت‌سر و از سمت راست و از سمت چپ»(اعراف/۱۷). معاویه(و امثال او) نیز که شیطان بیرونی هستند، گاهی از جلو می‌آیند و گاهی از پشت‌سر و گاهی از طرف راست و گاه از طرف چپ نفوذ می‌کنند، پس اگر انسان از یکی از اطراف خود غافل شود، شیطان از همان سمت وارد می‌شود و آسیب می‌زند، بنابراین هر انسانی اگر آسیبی ببیند، درحال غفلت بوده که آسیب دیده است و راه درمان آن را امام علی^(ع) به‌فرزند خود چنین سفارش فرمودند: «قلبت را به‌یقین، نیرو بخش». (نهج البلاغه، نامه ۶۲، بند ۱۳)، یعنی با حکمت، روشنایی ده. مگذار که قلبت به‌خواب غفلت فرو رود. در راه خدا اگر قدمی برمی‌داری یا سخنی می‌گویی یا مطلبی می‌نویسی، نباید سرزنش سرزنش‌کنندگان در تو اثر کند. با صلابت و استواری- جلوی تیرهای ملامت را سد کن، چون تیر ملامت بر قلب انسان عاقل نمی‌نشیند و اثر نمی‌کند، بدین معنا، آن‌که از اعتراض دیگران برنجد و دست از کار الهی بردارد و با ستایش جاهلان خوشحال شود، حکیم نیست و آن فردی که با تهمت یا افترا میدان مبارزه را ترک گوید و با شنیدن حرف باطلی ازسوی ظالم یا جاهل، ترک وظیفه‌کند، عاقل نیست و این مطلب «ولا تأخذک فی... لؤمه لائم و خض العمرات للحق حیث کان، همان فرمایشی است که خداوند در قرآن کریم فرمود یعنی در راه خدا سرزنش سرزنش‌کنندگان و بیگانگان، تو را از راه باز ندارد. همچنان‌که اگر برای خداست، در هر گردایی که باشد، فرو رو» زیرا چیزی از تو کم نمی‌شود. برای شکوفایی جان، این تن خاکی را باید رها کرد و نیز فرمود و سفارش به همه شیعیانش کرد که در دین، نفقه و فکر کن و با آن ققیه‌خانه برخورد نما! فهم لطیف و دقیق را که از معلومات به حل مجهول انتقال می‌یابد، «فقه» می‌گویند، یعنی هم در اصول و هم در فروع دین و نیز در حکمت نظری و هم در حکمت عملی دین، تفقه و اجتهاد کن. امام علی^(ع) در نهج البلاغه، گاه چنین استدلال می‌کنند که نگفتن حق، زاینده فراموشی آخرت است: «أما و... إلی لیُغتَمَّی مِنْ اللَّعِبِ ذَکَرِ الْمَوْتِ وَ إِنَّهُ لِمِغْتَمٌ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ نِسْیَانُ الْآخِرَةِ»(نهج البلاغه، خطبه ۸۴، بند ۴). فرق من و عمروعاص در این است که یاد مرگ نمی‌گذارم به فکر بازی و لهو باشم و از باطل دم زنم و فراموشی آخرت، نمی‌گذارم که او حق را بگوید. او چون آخرت را از یاد برده است، حق نمی‌گوید و یاد مرگ در من نمی‌گذارد به بازیچه سرگرم شوم. امیرمؤمنان^(ع) برای اینکه ثابت‌کنند دشمن هرگز به مرز افراد بیدار راه ندارد، می‌فرمایند: «وَأِنْ أَخَا الْحَرْبِ الْأَرَقُّ مِنْ نَامٍ لَمْ یُثْمِ عَنْهُ»(نهج البلاغه، نامه ۶۲). مرد نبرد، بیدار است. لازمه جنگ، بیداری است؛ زیرا دشمن، شخصی را که می‌خواید، غافلگیر می‌کند و شیطان از راهی می‌آید که تو او را نمی‌بینی و از او غافل شده‌ای که او دشمن آشکار است، یعنی او تلاش می‌کند ابتدا تو را غافل کرده، با زیبا جلوه دادن کارهایت، تو را غافل کند. سپس تو را شاکر کرده، بنده خود می‌سازد. این خطر را قرآن مجید هشدار می‌دهد و می‌فرماید: «إِنَّهُ یُرِیْکُمْ هَؤُلَ وَ قَبِیلَهُ مِنْ حِیْثْ لَا تَرَوْنَهُمْ»(الاعراف/۲۷). شیطان و حزب او از راهی که شما آن‌ها را نمی‌بینید، شما را می‌بینند، وسوسه می‌کنند و غافلگیر می‌سازند. اگر انسان راه نفوذ شیطان را بداند و مسیرها را کنترل کند، غافلگیر نخواهد شد، شیطان را هم به‌خوبی با بصیرت می‌بیند. «إِنَّ الذِّینَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّیْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ»(اعراف/۲۰۱). اینکه در قرآن کریم ذکر شده است: از شیطان به خدا پناه ببرید، مانند آن است که می‌گویند: هنگام احساس خطر به پناهگاهه بروید و نه تنها بگویید: «أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ»، بلکه به پناهگاه توحید راه یابید. شخصی که در جانش توحید رسوخ کرده است، پناهگاه دارد و لذا راهی برای نفوذ بیگانه در او نیست. همین معنا را امیرالمؤمنین علی^(ع) با تعابیر گوناگون و ارزنده بیان می‌کنند و می‌فرمایند: «مؤمنی که بنده خاص خداست و از عنایت الهی برخوردار است و از محبوب‌ترین بندگانه به‌شمار می‌آید، خدا او را در پیکار نفس یاری می‌دهد، از درون اندوهناک و از بیرون ترسان است. چراغ هدایت در قلبش روشن شده است، پس قلب او تاریک نیست و دشمن از تاریکی استفاده نمی‌کند». اگر بیستان جان را چراغ توحید روشن کرد و صاحب‌دل بیدار شد، راه برای نفوذ بیگانه درونی و بیرونی نیست. چنین شخصی آن چنان به توحید یقین دارد که وحدانیت حق را چون نور خورشید می‌بیند. کارش مبهم و تاریک نیست و اولین قدمی که در راه عدل برمی‌دارد، این است که هوس را از صفحه‌جان خود طرد می‌کند(نهج البلاغه/ خطبه ۸۷). بنابراین نتیجه حکمت که کتاب و سنت بر آن تأکید فراوان می‌کنند، تهذیب جان و تربیت روح است؛ زیرا از رسول اکرم^(ص) نقل شده است که: «رَأْسُ الْحِکْمَةِ مَخَافَةُ...، یعنی بالاترین حکمت‌ها ترس از خداست..» مراد از این ترس، همان ترس عقلی است نه ترس نفسی و نه ترس از عذاب و جهنم که بازگشت آن به نفس‌پرستی است، گرچه آن هم به‌نوبه خود کمال محسوب می‌شود. ترس عقلی یعنی در برابر خدای کریم و مقام نامحدود الهی، حریم گرفتن و حرمت قائل شدن برای آن ذات اقدس.

بیرس

و بدان

مسئله‌ای در باب مشورت

در این ستون به‌پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم‌داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به‌شماره پیامک ۰۷۲۸۹-۳۰۰ با ما در میان بگذارید.

● اگر کسی از فساد اخلاقی فردی باخبر باشد و بداند که او تصمیم به ازدواج گرفته است، آیا واجب است که فاسد بودن او را به اطلاع خانواده طرف مقابل برساند؟

پاسخ اجمالی

در چنین مواقعی تا از فرد مشورتی نخواست‌اند، وظیفه‌ای بر عهده او نیست، ولی چنانچه اطلاع نداشتن آن‌ها از این موضوع، موجب مشکلات و تباهی زندگی شود، آگاه‌سازی آنان اشکالی نخواهد داشت.

آیت...!العظمی خامنه‌ای

در فرض سؤال ،گفتن عیوب پسر بدون درخواست خانواده دختر، غیبت محسوب می‌شود، مگر آنکه نگفتن موارد مذکور، موجب گرفتار شدن دختر مسلمانی در دام بلا(بلائی دنیوی یا اخروی) شود که در این صورت، گفتن حقیقت و ذکر صفت یک فرد فاسق و فاجر، اشکال ندارد.

آیت...!العظمی سیستانی

اگر مفسده مهمی بر نگفتن مترتب نمی‌شود، گفتن جایز نیست.

آیت...!العظمی شبیری زنجانی

وظیفه‌ای ندارد.

آیت...!العظمی علوی گرگانی

بیان خصوصیات دوست شما واجب نیست، ولی به‌عنوان کمک به خانواده دختر، مانعی ندارد.

آیت...!العظمی مکارم شیرازی

تنها در صورتی که در مقام مشورت از شما درباره آن شخص سؤال کردند، موظف هستید واقعیت را بگویید، والا تکلیفی ندارید.

آیت...!العظمی نوری همدانی

در صورتی که با شما مشورت کنند، لازم است در مقام شور، حقایقی را که از آن اطلاع دارید، بیان کنید.

شهر

۴شنبه
۱۳۰۲
شماره ۳۹۸۰
شماره ۱۳۰۲

۱۴

مهر

چند پیشنهاد برای برگزاری عید ا... الاکبر

غدير عیدی در آسمان‌ها و زمین

به برادران خود نیکی کنیدو خداوند را بر نعمتی که از زانی تان کرده است، سپاس گوید. با هم باشید تا خداوند هم متخذتان سازد. به یکدیگر نیکی کنید تا خداوند هم الفت شما را پایدار کند. از نعمت الهی به یکدیگر هدیه دهید، همان گونه که خداوند بر شما منت نهاده است و پاداش آن را در این روز، چندین برابر عیدهای گذشته و آینده، قرار داده است. نیکی در این روز، ثروت را می‌افزاید و عمر را طولانی می‌کند. ابراز عاطفه و محبت به هم در این روز، موجب رحمت و لطف خدا می‌شود. تا می‌توانید، در این روز از وجودتان خرج خانواده و برادرانتان کنید و در برخورد‌ها و ملاقات‌ها، ابراز شادمانی و سرور کنید..

آمنه مستقیمی /برای ما که گاه درگیر روزمرگی می‌شویم، روز و ماه و سال همه هر رنگ هستند و شنبه و جمعه برایمان توفیری ندارد، امادر دستگاه پروردگار، بعضی روزها بر برخی ایام ارجحیت دارند و نه تنها در زمین که در آسمان نیز نیکو و مبارک خوانده می‌شوند. عید غدیر یکی از این روزهاست که خداوند با تکمیل دین در آن، برجسته‌اش کرد و در بین اعیاد مهم اسلام قرارش داد. امیرالمؤمنین^(ع) که صاحب اصلی این روز مبارک هستند، در خطبه‌ای درباره این روز،

آن را نعمتی از جانب پروردگار دانسته و درباره

آن فرموده‌اند: «رحمت خدا بر شما باد! پس از پایان این تجمع، به خانه‌ها برگردید و به خانواده خود، وسعت و گشایش دهید و

تبریک بگوئید

براساس روایات به‌جامانده درباره عید غدیر، پیامبر اکرم^(ص) نخستین شخصی هستند که این روز را با شادی و تهنیت، عزیز شمردند و فرمودند: «به من تهنیت بگویید، بر این اساس، در سیره اهل بیت^(ع) درباره چگونگی پاسداشت روز غدیر روایات بی‌شماری وجود دارد که به اهمیت این عید و فضیلت تبریک و تهنیت گفتن در آن به یکدیگر اشاره می‌کند. امام صادق^(ع) شیوه تهنیت گفتن در روز غدیر را چنین آموزش داده‌اند: «وقتی یکدیگر را ملاقات کردید، بگویید: سپاس خدای را که ما را به این روز، گواهی داشت و ما را از مؤمنان و کسانی قرار داد که به پیمان و میثاقی که درباره والیان امرش و برپادارندگان قسط و عدالتش از ما گرفته است، وفا کردیم و ما را از انکارکنندگان و تکذیب‌کنندگان رستاخیز قرار نداد».

حدیث بخوانید

درباره اعمال این روز در روایتی آمده است که فرات بن‌احنف می‌گوید: «از امام صادق^(ع) پرسیدم: آیا مسلمانان، عیدی برتر از عید فطر و قربان و جمعه و روز عرفه دارند؟ فرمود: آری! آن روز، روزی است که پیامبر اکرم^(ص) علی^(ع) را به‌عنوان هادی امت منصوب کرد و این آیه(الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا) نازل و دین کامل شد و نعمت خدا بر مؤمنان، تمام شد. گفتم: در آن روز، چه کاری سزاوار است که انجام دهیم؟ فرمود: آن روز، روز عبادت و نماز و شکر و حمد خداوند و شادمانی است و به‌خاطر منتی که خدا بر شما نهاد و ولایت ما را قرار داد. دوست دارم که آن روز را روزه بگیرید،

به زیارت بروید

زیارت امام علی^(ع) در روز غدیر توصیه شده است. امام رضا^(ع) به احمد بن محمد بن ابی نصر

بزنطی فرمودند: «ای فرزند ابونصر! هرجا بودی، در روز غدیر کنار قبر امیرمؤمنان^(ع) حاضر شو! همانا خداوند در این روز، گناه شصت سال مرد و زن مؤمن را می‌آمرزد. به‌درستی که پروردگار در این روز دو برابر آنچه در ماه رمضان، شب قدر و شب عید فطر آزاد می‌کند، می‌راند». اگر زیارت حرم ایشان در این روز برایتان میسر نیست، می‌توانید زیارت امین... و همچنین زیارتی را که از امام صادق^(ع) درباره این روز در مفتاح الجنان آمده است، بخوانید.

امام صادق^(ع) فرمودند: «روز غدیر، روز خوشحالی و شادی است. شادی در روز غدیر، جزو اعمال توصیه‌شده است». در این زمینه امام رضا^(ع) نیز فرموده‌اند: «غدیر روز تبسم به روی مؤمنان است. هر که در این روز به روی برادر مؤمنش تبسم کند، خداوند در روز قیامت، نظر رحمت به‌اومی افکند. هزار حاجتش را برآورده ساخته، قصری از در سفید برایش بنا می‌کند و صورتش را زیبا می‌سازد». همچنین امام علی^(ع) درباره ابراز شادمانی در روز غدیر فرموده‌اند: «در برخورد‌ها شادی را آشکار کنید، شاید ندانید که آشتی کردن و بخشیدن یکدیگر، جزو اعمال این روز است که ائمه^(ع) به آن سفارش کرده‌اند.

جشن خانگی برگزار کنید

دید و بازدید و صله‌رحم، یکی دیگر از اعمال توصیه‌شده برای عید غدیر است. از آنجا که تهنیت و شادباش در این روز نیز توصیه شده است، شما با یک تیر می‌توانید دو نشان بزنید و با برگزاری جشنی ساده در خانه، هر دو عمل را انجام دهید. تصور کنید قرار است در خانه‌تان مولودی برپا شود، چه کار می‌کنید؟ چند روز قبل، خانه‌را تمیز و مرتب می‌کنید. وسایل مورد نیاز برای پذیرایی از میهمان‌ها را خریده،

چند پیشنهاد برای کودکان

✧ از چند روز قبل درباره برنامه‌های خود در روز عید غدیر با بچه‌ها مشورت کنید و چند پیشنهاد برای انجام دادن به آن‌ها بدهید.
✧ حال و هوای خانه را با مرتب کردن و تغییر دکوراسیون منزل، عوض کنید.
✧ یک شیرینی یا غذا به انتخاب کودک، تدارک ببینید و با تلاش و همکاری همه اعضای خانواده، آن را درست کنید و در میان همسایه‌ها نیز بخش کنید.
✧ با کمک چند کاغذ رنگی و نخ، آویز یا شیشه‌های رنگی ساده درست کنید و جلوی در منزل آویزان کنید.
✧ در روز عید به دیدار بزرگ‌ترها و سادات بروید و با بچه‌ها درباره مفهوم سید بودن صحبت کنید.
✧ به کودکان در این روز بزرگ، عیدی‌های ماندگار بدهید.
✧ برای کودکان چند کتاب و پویانمایی مرتبط با مفهوم عید غدیر خم تهیه کنید و روزهای قبل از عید، آن‌ها را با یکدیگر بخوانید و ببینید و درباره‌شان صحبت کنید.